

Kirjastosektoreiden puheenjohtajien ja sihteerien kokous

Aika	Maanantai 16.5.2016 klo 13–14.50
Paikka	Kansalliskirjasto, Fabianian kokoushuone, Yliopistonkatu 1, 2krs, Helsinki
Kutsutut	Kai Ekholm, Kansalliskirjasto, puheenjohtaja Dorrit Gustafsson, Kansalliskirjasto Tiina Helamaa, Erkoiskirjastojen neuvosto Kristiina Hormia-Poutanen, Kansalliskirjasto Heli Kautonen, Kansalliskirjasto, sihteeri Pirkko Keloharju, Kansalliskirjasto Minna-Liisa Kivinen, Kansalliskirjasto Erkki Lounasvuori, Yleisten kirjastojen neuvosto Soile Manninen, Erikoiskirjastojen neuvosto Kauko Maskulainen, AMKIT-konsortio Jussi Piipponen, Suomen yliopistokirjastojen neuvosto Rebekka Pilppula, Yleisten kirjastojen neuvosto Virpi Kultanen, AMKIT-konsortio Kimmo Tuominen, Suomen yliopistokirjastojen neuvosto

1. Kokouksen avaus

Puheenjohtaja avasi kokouksen ja toteasi osallistujat.

2. Edellisen kokouksen pöytäkirjan hyväksyminen

Edellinen sektorikokous oli 4.11.2015. **Liitteenä 1** on edellisen kokouksen pöytäkirja.

Päätös

Hyväksyttiin edellisen kokouksen pöytäkirja.

3. Esityslistan hyväksyminen

Sektorikokouksen esityslista liitteineen on lähetetty kutsutuille maanantaina 9.5.2016.

Päätös

Hyväksyttiin esityslista.

4. Ajankohtaista kirjastoverkkopalveluissa

LIBER-konferenssi

Euroopan tieteellisten kirjastojen LIBER-konferenssi järjestetään tänä vuonna Helsingissä kesäkuun lopussa. Konferenssissa tarkastellaan kirjastojen roolia avoimen tieteen mahdollistajina otsikolla *Libraries Opening Paths to Knowledge*.

International Alliance of Research Libraries (IARLA)

– ARL, CARL, CAUL, RLUK, Liber yhteistyöfoorumi.

Kirjaston tietojärjestelmän ja Melindan järjestelmälustan uusiminen

Tulevan strategiakauden aikana uusitaan Kansalliskirjaston kirjastojärjestelmä ja Melindan järjestelmälusta. Järjestelmien uusimisessa ollaan esiselvitysvaiheessa. Kansalliskirjasto järjestää tilaisuuksia järjestelmiin tutustumiseksi sekä keskustelee mahdollisesta hankintayhteistyöstä kirjastojen kanssa

Suurten aineistopakettien neuvottelut

Käydään kokouksessa läpi aineistopakettien neuvottelujen tilannekatsaus.

Esitys

Kristiina Hormia-Poutanen esitteli kirjastoverkkopalveluiden ajankohtaiset asiat.

Keskustelu ja kommentit

– LIBER-konferenssin osallistujamäärä tulee ylittämään 500.

- IARLA-organisaatiot pyrkivät yhteistyöllä saamaan enemmän vaikutusvaltaa ja siten edistämään tieteellisten kirjastojen asioita.
- Kansalliskirjasto järjestää ennen kesää erilaisista kirjastojärjestelmistä esittelytilaisuuksia.
- Aineistopakettineuvottelut tulevat olemaan haasteellisia. Opetus- ja kulttuuriministeri seuraa neuvotteluita aktiivisesti.

5. Kirjastoverkkopalveluiden toiminta 2015 (Liite 2)

Kansalliskirjaston vuosiraportti on käsitelty Kansalliskirjaston johtokunnassa 12.2.2016. Vuosiraportti julkaistaan Kansalliskirjaston verkkosivuilla kevään aikana.

Liitteenä 2 on kirjastoverkkopalveluiden vuosiraportti, johon on koottu kirjastojen yhteisiä palveluja koskevat asiat.

Kirjastojen yhteiset palvelut muodostavat keskeisen osan korkeakoulukirjastojen, erikoiskirjastojen ja yleisten kirjastojen digitaalisen palvelutuotannon tarvitsemasta infrastruktuurista. Kirjastojen yhteiset palvelut koostuvat verkkoaineiston hankinnasta (FinELib), Kansallisesta digitaalisesta kirjastosta (KDK), Nelli-portaalin ja kirjastojärjestelmien ylläpidosta ja kehittämisestä, tietokantojen ylläpidosta ja käyttöönottamisesta sekä julkaisuarkistopalveluista. Palvelukokonaisuuteen sisältyy myös vaikuttavuuden arviointi sekä koulutus- ja viestintäpalvelut.

Esitys

Kristiina Hormia-Poutanen esittelee kirjastoverkkopalveluiden toimintaa vuonna 2015. Keskusteltiin vuosiraportista.

Keskustelu ja kommentit

- FinELibin hankkimien aineistojen lisäksi tieteelliset kirjastot hankkivat itse aineistoja, mm. Helsingin yliopistossa on 750 000 e-kirjaa ja tuhansia lehtiä, jotka eivät kuulu keskitetysti hankittuihin.
- Liitteessä mainitut Finnan käyttöluvut (2,7 milj. käyntiä) koskevat kaikkia näkyviä.
- Tunnuslukuna voisi esittää myös Kansalliskirjaston ja organisaatioiden välisten palvelusopimusten kokonaismäärän.
- Kansalliskirjasto ansaitsee tunnustusta etäosallistumismahdollisuuden kehittämisestä.
- Arton turvaaminen edellyttäisi yhteistä ideointia.

5. Kirjastoverkkopalveluiden talousraportti 2015 (Liite 3)

Sektoreiden edustajille on toimitettu Kansalliskirjaston kirjaston yhteisten palveluiden talousraportti vuodelta 2015. Liitteenä 3 on raportti taloudesta (Kansalliskirjaston linjausten mukaisesti liitettä 3 ei julkaista avoimesti verkossa.)

Esitys

Käytiin läpi kirjastojen yhteisten palveluiden talousraportti vuodelta 2015. Esittelijänä Pirkko Keloharju.

Keskustelu ja kommentit

- Kirjastosektoreille suunnatut sektoripalvelut on avattu tarkemmin talousraportissa.
- Yleisten kirjastojen täydentävä rahoitus pitää sisällään henkilöstökulujen lisäksi muita kululuokkia erittelyn mukaisesti.
- Yliopistokirjastojen ja ammattikorkeakoulukirjastojen palveluiden tuloja ja kuluja ei ole mahdollista nykyisellä rahoitusmallilla eritellä.

6. Kirjastoverkkopalveluiden toimintasuunnitelma vuodelle 2016 (Liite 4)

Kansalliskirjaston kirjastoverkkopalveluiden toimintasuunnitelma vuodelle 2016 toimintasuunnitelma sisältää perustoiminnan lisäksi lukuisia kärki- ja kehittämishankkeita kirjastojen yhteisten palveluiden alueella. Suurimmissa hankkeissa on kirjastoverkkopalveluiden ohella mukana Kansalliskirjaston muita tulosalueita, osa taas hoidetaan kirjastoverkkopalveluiden voimin. **Liitteenä 4** on esitys kirjastoverkkopalveluiden toimintasuunnitelman painopisteistä.

Esitys

Kristiina Hormia-Poutanen esitteli kirjastojen yhteisiin palveluihin liittyviä kehittämishankkeita ja toiminnan painopisteitä kirjastoverkkopalveluiden vuoden 2016 toimintasuunnitelmassa. Keskusteltiin esityksen pohjalta.

Keskustelu ja kommentit

- PASin kanssa on jo päästy alkuun, järjestelmään on jo siirretty jo aineistoja.
- Kansalliskirjasto ei järjestä vuonna 2016 Kirjastoverkkopäiviä.

7. Kansalliskirjaston hankkeiden kehittämislinjaukset vuosina 2017-2020 (Liite5)

Kansalliskirjasto on suunnitellut palveluiden kehittämistä hankkeissa kaudella 2017-2020. Hankkeisiin liittyvät suunnitelmat ja rahoitushakemukset on esitetty osana Kansalliskirjaston tulosneuvotteluja kaudelle 2017-2020. **Liitteenä 5** on esitys hankkeiden kehittämislinjoista tulevalle tuloskaudella.

Esitys

Kristiina Hormia-Poutanen esitteli hankkeiden kehittämislinjoja kaudella 2017-2020.

Keskustelu ja kommentit

- Yleisten kirjastojen näkökulmasta Melindan ja Finnan suhdetta on vaikea ymmärtää. Sitoutuminen Melindaan tuntuu raskaalta ja tulevaisuuden käyttömahdollisuuksia rajaavalta. Tilanne vertautuu Nelli-portaaliin, joka on koettu yleisten kirjastojen näkökulmasta epäonnistuneeksi. Pitkään jatkuva keskustelu ilman ratkaisuja koetaan turhauttavaksi.
- Kansalliskirjasto korosti, että Finna on tarkoitettu loppukäyttäjille ja Melinda on tiedontuottajien työväline. Molemmilla on oma tehtävänsä kokonaisuudessa. Finna-Melinda-konseptia sekoittaa se, että Melindassa on toistaiseksi oma hakuliittymä, mutta Finnan on tarkoitus korvata hakuliittymä. Viimeistään Melindan järjestelmäalustan vaihdon yhteydessä mietitään Melinda-käyttöliittymän korvaamista Finnalla.
- Ehdotettiin yleisille kirjastoille työpajaa, jossa voidaan pohtia Finnan ja Melindan työnjakoa kuvailun ekosysteemin näkökulmasta. Mm. Tiedonhallinnan ohjausryhmä työstää ekosysteemiajattelua kevään työpajassaan. Myös Finna-Melinda-konseptin selkeämpää viestintää tulee kehittää.
- Todettiin, että Melindasta ei ole erillistä strategiaa. Vuonna 2015 on tehty Kansalliskirjaston uusi strategia sekä FinELibin ja Finnan strategiat.

8. Avoin Kansalliskirjasto –politiikka ja toimenpideohjelma vuosille 2016 – 2020 (Liite6)

Kansalliskirjaston uuden strategian painopisteet ovat digitalisaatiossa ja avoimuudessa. Jalkauttamisen onnistumiseksi kirjasto on laatinut näille politiikat. Avoin Kansalliskirjasto -politiikkaa ja toimenpideohjelmaa vuosille 2016 - 2020 on työstetty vuonna 2015 Kansalliskirjaston sisäisessä työryhmässä, jossa on ollut mukana tulosaluejohtajat ja asiantuntijoita. Politiikkaa esitellään kevään 2016 aikana myös Kansalliskirjaston palvelujen ohjausryhmissä. Toimenpideohjelmaa seurataan osana kirjaston toimintasuunnitelman seurantaa ja siitä valitaan ohjelman edetessä erikseen viestittäviä asioita. Politiikka, sen ruotsin- ja englanninkieliset käännökset ja toimenpideohjelma julkaistaan Kansalliskirjaston verkkosivuilla.

Esitys: Tiedoksi

9. Avoin Kansalliskirjasto –politiikka ja toimenpideohjelma vuosille 2016 – 2020 (Liite7)

Kansalliskirjaston uuden strategian painopisteet ovat digitalisaatiossa ja avoimuudessa. Jalkauttamisen onnistumiseksi kirjasto on laatinut näille politiikat. Kirjastossa työstettiin Digital Humanities –politiikkaa vuoden 2015 aikana (5/2015 – 1/2016). Sisäisessä työryhmässä oli edustajia kaikilta tulosalueilta. Politiikkatyöskentelyn tarkoituksena oli tarkastella kirjaston aineisto- ja palvelutarjontaa suhteessa laskennallisiin tutkimusmenetelmiin, pohtia keinoja kehittää näitä, pohtia uusia yhteistyötarpeita sekä pohtia, miten kirjasto voisi tehdä paremmin näkyväksi potentiaaliansa sidosryhmille ja tiedeyhteisölle. Ryhmä totesi, että DH-politiikkaa tarvitaan kirjaston asemansa määrittämiseksi digitaalisten ihmistieteiden tutkimuskentässä, taustatyöksi toimintasuunnittelulle, osaamisen kehittämiseksi, henkilöstösuunnittelulle ja tekniselle kehittämiselle. Tavoitteena oli myös viestinnällinen

paperi, joka on liitettävissä hankehakemuksiin, esiteltävissä konferensseissa sekä neuvotteluissa yhteistyökumppaneiden kanssa.

Työryhmä määrittä Digital Humanities –käsitteen tarkoittavan

- 1) laskennallisten metodien hyödyntämistä humanistisessa ja yhteiskuntatieteellisessä tutkimuksessa
- 2) digitaalisuuden ja digitaalisen kulttuurin tutkimusta.

Kansalliskirjaston kontekstissa digitaaliset ihmistieteet tarkoittaa tutkimukseen soveltuvien aineistojen, asiantuntijapalveluiden, infrastruktuurien kehittämistä ja tarjoamista yhteistyössä tiedeyhteisön ja muiden toimijoiden kanssa.

Työskentelyn tuloksena syntyi kahdeksan teesiä, joilla Kansalliskirjasto kuvaa tavoitteitaan ja tahtotilaansa digitaalisten ihmistieteiden kentässä. Teesejä avataan useimmilla toimenpiteillä ja periaatteilla, joilla pyritään asettamaan tavoitteita kehittämistyölle, mutta myös linjaamaan ja rajaamaan kirjaston toimintakenttää.

Esitys: Tiedoksi

10. Ajankohtaista sektoreilta

Esitys

Keskusteltiin kirjastosektoreille ajankohtaisista asioista.

- AMKIT-konsortio
- Erikoiskirjastojen neuvosto
- Suomen yliopistokirjastojen neuvosto (SYN)
- Yleisten kirjastojen neuvosto

Keskustelu

Kauko Maskulainen kertoi ammattikorkeakoulukirjastojen (AMK) kuulumiset.

- AMKeilla on ollut paljon leikkauksia, kaksitoista myös kirjastoja koskevaa yt-neuvottelua käynnissä. Henkilötyövuosien vähenemisen myötä palveluja on vähennettävä. Useissa AMKeissa palvelutuotantojärjestelmä uudistuu, jolloin kirjaston henkilökunnan työaika kohdennetaan opetustehtäviin, hallinnollisiin ja muihin kehysorganisaation kannalta tärkeisiin tehtäviin.
- Merkittävä saavutus oli Theseus-opinnäytetietokannan verkkokirjaston 100 000 asiakkaan rajan ylittäminen. Kansalliskirjaston kanssa mietitään, miten Theseusta kehitetään jatkossa.
- 9.2. käytiin Linnea2-AMKit-konsortion välisessä kokouksessa perustettiin kirjastojen järjestelmäkysymyksiä selvittämään Roadmap-työryhmä, jota veti Minna-Liisa Kivinen Kansalliskirjastosta. AMKIT-konsortioista kaikki muut paitsi yhteiskirjastot ilmoittautuvat mukaan yhteisen hankinnan valmisteluun. AMKit seuraavat kiinnostuksella juhannukseksi valmistuvaa Suomen yliopistokirjastojen neuvoston (SYN) laatimaa vaatimusmäärittelyä. AMKien rehtoreiden näkökulma on selkeä, että haluttaisiin korkeakoulukirjastojen yhteinen palvelu.

Soile Manninen kertoi erikoiskirjastojen ajankohtaisista asioista.

- Uutena erikoiskirjastojen neuvoston puheenjohtajana on aloittanut Soile Manninen, sihteerinä toimii Tiina Helamaa. Neuvostossa on meneillään sukupolvenvaihdos.
- Erikoiskirjastoilla on ollut yt-neuvotteluja jo vuosia, kirjastoja on poistunut ja kokoelmia yhdistetty muualle. Yt-neuvotteluja ollut tänä keväänä kuten muillakin.
- Varastokirjaston kohtalo kiinnostaa erikoiskirjastoja. Onpa kuultu visioita maailmanlaajuisestakin varastokirjastosta. Kansalliskirjasto totesi, että syksyllä varastokirjaston tulevaisuudesta keskustellaan OKM:n johdolla. Suuremmat erikoiskirjastot käyttävät Voyager-kirjastojärjestelmää, loput ovat PrettyLib-kirjastoja. Jälkimmäisen korvaaminen jollain muulla järjestelmällä on haasteellista, koska PrettyLib on edullinen ja helppo. Erikoiskirjastot seuraavat kiinnostuksella kirjastojärjestelmäkeskustelua.

Kimmo Tuominen loi katsauksen SYN:n kannalta ajankohtaisiin asioihin.

- Yliopistokirjastojen näkökulmasta Big Deal -neuvottelut ovat olleet tärkeitä, ja yliopistojen rahoitusleikkaukset ovat vaikuttaneet neuvotteluihin. Edistystä on tapahtunut vuoden aikana.
- Toisena haasteena on ollut edistää avointa tiedettä niin, että tavalliset rivitutkijat ymmärtävät avoimen tieteen ja julkaisemisen merkityksen.
- SYN täyttää tänä vuonna 20 vuotta, juhlatilaisuus on 11.10. ja sinne kutsutaan Kansalliskirjasto ja muut yhteistyökumppaneita. Juhlatilaisuuden teemana on yliopistokirjastojen vaikuttavuus, puhujana Mary M. Case, ARL:n tuleva puheenjohtaja (Association for Research Libraries).
- STKS:n kanssa oltu yhteydessä Europarlamenttiin tavoitteena saada tekijänoikeuslakiin tiedonlouhinnan salliva poikkeus.
- SYN on järjestänyt seminaareja/webinaareja ajankohtaisista aiheista, mm. bibliometriikasta ja rekrytoinneista ja predator-julkaisijoista.
- SYN on koordinoanut kirjastojärjestelmähankinnan vaatimusmäärittelyn tekemistä. Tavoitteena SYNillä on kevyempi, vähemmän byrokraattinen hankinta, jossa ei takerruta vanhaan eikä ajatella järjestelmäkeskeisesti, vaan pyritään digiloikkaan. Vaatimusmäärittelytyön on tarkoitus olla valmis juhannukseen mennessä ja sen jälkeen mietitään rajapinta-asioita yms.
- Yliopistokirjastot ovat kokeneet Kansalliskirjaston asiakasohjausjärjestelmän puutteelliseksi. Erityisesti Tiedonhallinnan ohjausryhmän rooli ja päätösvalta on epäselvä. Ohjausryhmän tehtäväksi on määritelty hankkeiden linjaaminen, mutta käytännössä tämän linjaamisen ei ole koettu toteutuvan esimerkiksi Nelli/SFX-asiaassa ja SFX:n liittämässä osaksi Finna-palvelua. Toivomus olisi, että kirjastojen antama palaute otettaisiin paremmin huomioon ennen palveluista tehtäviä päätöksiä ja että linjaukset tehtäisiin ohjausryhmissä eikä niiden ulkopuolella.
- Kansalliskirjasto totesi Nelli-SFX-kysymyksestä, että Finna on rakennettu korvaamaan vanhoja järjestelmiä, joista yksi on Nelli. Kansalliskirjasto selvittää vielä erilaisia mahdollisuuksia tarjota SFX korkeakoulukirjastoille. Nellistä luopumisen taustalla on yliopiston muutosohjelma ja säästövelvollisuus ja sen vuoksi luopumisen aikataulua on jouduttu kiristämään.
- Kansalliskirjasto korosti myös, että ohjausryhmissä ei voida tehdä päätöksiä asioista, joissa vastuu kuuluu Kansalliskirjaston johdolle tai johtokunnalle. Tällaisia asioita ovat Kansalliskirjaston budjettiin vaikuttavat asiat ja operatiivinen johtaminen. Ohjausryhmien linjaukset toteutetaan käytössä olevin resurssein. Ohjausryhmien säännöt ja toimintaperiaatteet hyväksyy Kansalliskirjaston johtokunta.
- Todettiin, että ohjausryhmien tehtävissä ja rooleissa on selkeyttämistä, ja erityisesti Tiedonhallinnan ohjausryhmän ohjauksessa olevat palvelut tulee kirkastaa.

Rebekka Pilppula kertoi yleisten kirjastojen kuulumisia.

- Yleisten kirjastojen sektorillakin olennaista on työn tehostaminen ja tarkka harkinta siitä, mitä välineitä käytetään. Yleisten kirjastojen haasteena on verkoston hajanaisuus ja suuret erot käytössä olevissa resursseissa.
- Yleiset kirjastot ovat siirtymässä Finnaan. Vaski-kirjastoista on saatu hyvää palautetta ja Finnaan haluavia yleisiä kirjastoja on jonossa.
- Helmet-kirjastot ovat valmiita luovuttamaan metatietonsa Melindaan.
- Kirjastojärjestelmätilanteessa keskeisintä on se, että Koha-Suomi-osakeyhtiötä ollaan perustamassa.
- Kunnissa mietitään myös SOTE:n jälkeistä elämää ja sitä, mikä kuntien palvelu on tulevaisuudessa.
- Kirjastojen toiminnassa näkyvät asiakkaiden itsepalvelutoimintojen lisääminen ja Suomi 100 – suunnittelutyö.

Erkki Lounasvuori esitteli uusimman tilastotietojen visualisointisovelluksen, joka havainnollistaa mm. karttakuvaajan avulla kirjastojen hankerekisterin hankkeita ja on avoimesti kaikkien käytössä verkossa osoitteessa <http://visualisointi.kirjastot.fi/hankkeet/>. Sovelluksen hyödyntämät tilastotiedot ovat samalla alustalla kuin tieteellisten kirjastojen tilastotietokanta KITT.

Kai Ekholm veti keskustelun yhteen todeten yhteisten rakentavien ratkaisujen mahdollistavan kirjastojen selviytymisen.

11. Muut asiat

Muita asioita ei ollut.

12. Tiedotusasiat

Tiedotusasioita ei ollut.

13. Seuraavan kokouksen ajankohta

Seuraavan sektorikokouksen ajankohta sovitaan myöhemmin.

14. Kokouksen päättäminen

Puheenjohtaja päätti kokouksen klo 14.50.